

Emne 1: Industrialisering og arbejderklasse

Opgaveformulering:

- Med udgangspunkt i oplysninger fra mindst to fremstillinger om perioden skal du gøre rede for industrialiseringen, urbaniseringen og arbejderklassens fremkomst i Danmark fra o. 1870-1900.
- Foretag herefter en kildekritisk analyse af Christian Christensens barndomserindringer med fokus på beskrivelsen af arbejds- og levevilkår.
- Foretag videre en analyse og fortolkning af uddraget af Martin Andersen Nexø's roman *Pelle Erobreren* (1906-10), hvori du bl.a. fokuserer på skildringen af forholdet mellem fattig og rig.
- Diskuter og vurder afslutningsvist litteraturens betydning for arbejderklassens levevilkår i perioden. Inddrag mindst én tekst fra undervisningsforløbet i denne del af opgaven.

Bilag:

- Christian Christensens barndomserindringer om fattigdom i 1887
- Martin Andersen Nexø: af *Pelle Erobreren*, anden del "Læreår", kapitel 13 (1906-10)

Christian Christensen om fattigdom i 1887

Fra: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/christian-christensen-om-fattigdom-i-1887/>

Kildeintroduktion:

Anarkisten og syndiklisten Christian Christensen (1882-1960) nedskrev i sine sidste leveår sine barndomserindringer. Han døde, inden værket var tilendebragt, men takket være hans ven, digteren Halfdan Rasmussen (1915-2002), blev det alligevel udgivet i de to bind, En rabarberdreng vokser op (1961) og Bondeknold og rabarberdreng (1962), siden samlet i Erindringer (1992). Christian kom med sin familie fra Lolland til fattigkvarteret "Rabarberland" på Nørrebro i København i 1887. Her fortæller han om tilflytternes kamp for at overleve.

Allerede medens far arbejdede i de første uger, forklarede mor mig, at hun frygtede for, at vi ikke kunne klare os med fars løn - så dyrt alting var.

På Lolland havde mor suppleret fars løn ved at binde krans og lignende. Så snart vi var flyttet ind i Skyttegade, begyndte hun at se sig om efter arbejde. Farbrors kone i Korsgade maskede[1] uldveste. På mors spørgsmål om hun ikke kunne få sådant arbejde, blev der svaret, at der ikke var flere veste, end hun selv kunne overkomme. Oppe på anden sal i den mellembygning i nr. 8, hvor vi boede, var der uden for et vindue anbragt et stort sold[2], hvor der blev tørret noget. Vi fik snart at vide, at dette noget var tændstikæskehylstre, som konen klistrede sammen. Selv om mor var bange som en hare for de mennesker, vi boede sammen med, måtte hun op og tale med denne tændstikkone. Men også her var henvendelsen forgæves. Tændstikfabrikken på Nicolaivej var ved at prøve en maskine, der kunne udføre klisterkonernes arbejde, så de blev snart fyret alle sammen. Men alligevel gav denne kone mor en fidus. Hun forklarede, at lige overfor Gosch tændstikfabrik på Nicolaivej havde en grosserer en ildtænderfabrik, hvor mor sikkert kunne få hjemmearbejde med at lave ildtændere, hvis hun gik derud og bad om det. Så gik mors første vandring til Nicolaivej - og denne vandring fortsatte i en menneskealder.

Fra ildtænderfabrikken fik mor to prøver med hjem - en på en lille og en på en stor ildtænder. Hvad var en ildtænder? Dens eksistens forudsatte, at alle rum i menneskenes boliger da opvarmedes ved kakkelovnsfyring, også borgerskabets. For at lette optændingen med papir og tynde pinde trådte ildtænderen til. Den bestod af en spån snoet af tre á fire gange rundt, beviklet med en tråd og derefter dyppet i harpiks. Det sidste besørgede grossererens arbejdsmænd, medens det var vor opgave at lave ildtænderne. At skaffe nogle gamle sække hos en kludekræmmer var nemt nok. De to bedste blev udtaget til at bære spåner og ildtændere i, medens resten blev klippet i firkantede stykker, så trådene på hver led passede til at binde om den snoede spån. At skaffe spåner var mere vanskeligt. Efter meget renderi fandt mor endelig et savskæreri på Herluf Trollesvej, hvor de høvlede brædder, og affaldsproduktet, de lange bløde spåner, egnede sig udmærket til ildtændere.

Men der var run på disse spåner. Den første dag mor mødte op med sin sæk, var der fire koner og to mænd, der sloges om spånerne. Mor var bange, og hen på eftermiddagen kom hun hjem uden spåner. Det samme skete dagen efter. Først den tredje dag fik hun en sæk spåner. Og det skete kun fordi arbejderen, der passede maskinen, fik medlidenhed med hende og jog de andre væk fra spånerne, idet han sagde: "Væk med jer, den kone har ventet i tre dage, og nu er det hendes tur!" Og han smed spånerne hen til mor. Da et par af konerne indså, at de ingen spåner fik, før mors sæk var fyldt, hjalp de hende med at samle spåner sammen og stoppe dem i hendes sæk.

Da sækken var fyldt, blev mor så glad og lykkelig, at hun takkede de to koner og arbejderen. Medens hun stod og bandt for sækken, hørte hun, at den ene kone sagde til den anden: "Sikken en guds lort fra landet." Mor var godt klar over, at det var hende bemærkningen gjaldt, men for hende betød spånerne mad til børnene derhjemme, så hun svingede stille sækken på nakken, og så begyndte den første vandring fra Herluf Trollesvej til Rabarberlandet med den tunge sæk.

Det var den store vandring for at skaffe lidt mad. Og efterhånden som vandringerne gentoges, faldt de sidste låser undertøj af hende, så kun en tynd kjole dækkede hende for profane blikke, men ikke for den isnende gennemtræk på savskærieriet og for vinterkulden. (...)

Vi begyndte at lave de små ildtændere. Skønt disse ikke var større end bredden af en barnehånd, så husker jeg, at jeg ikke rigtig kunne komme efter at sno spånen. Så blev arbejdet delt. Mor snoede dem af spånen og satte en halv snes stykker ad gangen mellem mine ben, hvor jeg holdt dem fast, til jeg fik bundet bånd om dem. I begyndelsen bandt jeg "kællingeknuder", der gled på igen, men snart lærte jeg at binde rigtige knuder, der holdt.

Ikke fem år gammel gjorde jeg min entre i arbejdets verden. Efterhånden blev vi øvede, men det skulle jo også gå hurtigt. For 500 små ildtændere fik mor 25 øre af grosserereren på Nicolaivej. For disse 25 øre fik mor nede hos spækhøkeren et kvart rugbrød og en halv fjerding madfedt. Denne ration pr. dag kunne dårligt holde sulten fra døren. Vi gik derfor snart over til store ildtændere, der blev betalt med 35 øre per 500 stk. Når mor var heldig og fik tilstrækkeligt med spåner i rette tid, kunne vi med disse 35 øre om dagen klare fedtebrød og lidt salt.

Men ofte var det helt galt med spånerne. Hen under aften var det tit kun blevet til en halv sækfuld. Så blev det natarbejde. Når far og de to mindste var faldet i søvn, tog mor og jeg fat. Det gjaldt om at komme ud med 500 ildtændere næste morgen og skaffe mad til sultne munde den kommende dag. Senere har mor fortalt mig, at jeg ofte faldt i søvn under dette natarbejde. Selv husker jeg kun een nat. Jeg vågnede ved, at mor bad mig bønligt om at fortsætte, da vi ellers ikke kunne få mad næste dag. Jeg erindrer, at jeg tog mig mægtigt sammen og begyndte at binde - men hvor længe? Jeg hørte langt borte mors stemme. Jeg var nok bevidst. Mor ruskede i mig, og endelig hørte jeg, at hun lovede mig et toøres wienerbrød, blot jeg ville binde. Og jeg bandt og bandt i kamp mod sult og søvn. Og endelig da morgenen gryede, og vinduernes farve skiftede fra sort til lysegråt, havde vi sejret - de 500 ildtændere var færdige. Jeg vågnede ved, at mor slæbte mig hen til sengen og kyssede mig "godnat". Det kys blev meget glad for. Om jeg fik det toøres wienerbrød husker jeg ikke, men kysset husker jeg.

Ordforklaringer m.m.

[1] Maske: Strikke, knytte sammen.

[2] Sold: Et stort fladt net.

MARTIN ANDERSEN NEXØ

PELLE EROBREREN

Første Del

GYLDENDALS BIBLIOTEK 25

Pelle Erobreren

Nærværende udgave er optrykt efter originaludgaven, der udkom i 4 bind, 1906-10, dog således at retskrivningen i et vist omfang - som i Martin Andersen Nexø's senere produktion - er bragt i overensstemmelse med den nugsældende retskrivning.

Omslagstegning af Chr. Bjørn Larsen.

Typografi og omslag: Austin Grandjean.

Bogen er sat med Linotype Baskerville i Gyldendals Forlagstrykkeri, København.

2. oplag. Fotografisk optryk

udført hos Nordisk Bogproduktion A.S. Haslev.

Printed in Denmark 1971.

ISBN 87 00 30386 0 (kpl. hft.).

ISBN 87 00 30387 9 (kpl. indb.).

UDGIVET MED EFTERSKRIFT AF

JOHAN FJORD JENSEN

Den brave knægt jeg her sender ud i verden, nykonfirmeret og fuld af appetit, er det ørkesløst at gå rundt og søge fader-lighed til. I tolv år har jeg nu kælet for ham på min måde, og alle hans glæder og sorger har lydt i mig selv, fra jeg kunne krybe – i mit sind, i mine tarme, på mine rygstykker. Han er i højeste grad min egen, og er i sin gode ret til – som sagaens sønner, når de forlod hjemmet – at kræve rejsesordet af mig. Andre vil let nok kunne få øje på alle hans fejl, men der er ingen, der kender ham som jeg.

Er han ikke blevet til i en håndvending: så kræver han til gengæld plads – beretningen om „Pelle Erobreren“'s kampe og sejr bliver på fire bind. Men det forskrækker vel ingen i dette land, hvor man på vuggen opøves i at tage de vægtigste bøgger i stiv arm. --

Han skulle også gerne komme i stort følget! „Pelle Erobreren“ skulle være en bog om proletaren – altså om mennesket selv – der nøgen, kun udstyret med sundhed og appetit melder sig i livets sold; om arbejderens brede gang over Jorden på hans endeløse, halv ubevidste vandring mod lyset! Intet andet samfundslag har så stor en baggrund for sin livsvandring som almenen, eller så stærke skæbner – hvor proletaren kæmper, er det bestandig for det fundamentale, *han* bliver endnu martyr på de simpleste retfærdighedskrav.

Pelle kommer til at tage sin tårn med. Andet bind skildrer hans læreår i den lille provinnsby med dens gammeldags håndværkerforhold; i tredje bind drager han over havet som ung svend – mod *Kongens København* – og er med i arbejderernes rejsning; sidste bind foregår i *København* som det nu er, genmemorganiseret og styret af arbejderhænder – *Folkets København*.

Som den svend han er, kommer han med i det hele. Og det hele skulle gerne klinge igen i ham: i *hans* skridt skulle det uendelige trådd lyde af de mange, der vil kæmpe sig frem, *hans* sorger og glæder skulle være bærende for de manges livslykke.

Hvad bogen indfrir her, bliver det læsernes sag at dømme om. Men til dem, der ærgrer sig over både den ene og den anden udgivemåde, vil jeg sige, at den her valgte form for udgivelse er den naturligste, hvor det drejer sig om en bog på fire stærke, naturligt afsluttende bind – og at forlaget kun fortjener tak, fordi det ved at udsende bogen i et forholdsvis stort oplag og til meget billig pris sætter en ung forfatter i stand til overhovedet at få så stort et værk ud.

Espergærde, 28. februar 1906.

Forfatteren

Note:

I romanens anden bog "Læreår" er Pelle rejst fra Stengården og er nu kommet i lære hos en skomager i Rønne, Bornholms hovedby.

ANDEN BOG

Læreår

13

Helt glad og tryk som hjemme på landet kunne man ikke være herinde, bag ved lå bestandig noget og gnavede – og hindrede i at give sig helt hen. De fleste her var kommet vandrede til for at finde lykken, det var fattigdom som havde mistet ævnen til at give sig hen i sin skæbne, folk der var blevet ked af at vente og havde taget sagen i deres egen hånd. Og her stod de så og var kørt fast i elendighed. Ud af stedet kom de ikke, men arbejdede sig blot dybere ned. Men de blev ved at mase på, til det lukkede sig over dem, de havde nu engang fået opbruddet i sig.

26* 1

• 403 •

Pelle havde tidt nok undredes på, så mange fattige her var – hvorfor tog de ikke og blev velhavende? Alle havde de også et eller andet for i den retning, det blev bare ikke til noget. Hvorfor? De begreb det ikke selv men bøjede stille hovedet som under en forbandelse. Og når de rejste det igen, var det for at søge de fattiges trøst brændevinen, eller slutte sig til de hellige.

Pelle begreb det heller ikke. Han var dunkelt med i det glade vanvid, der rejser sig af nøden selv som en tåget men mægtig drøm om at nå lyset; heller ikke han begreb hvorfor det glippede, men måtte bestandig følge opdriften i sig og kravle løs igen. Men ellers vidste han en hel del; en tilstoppet rude, et skorpet barnehoved var nedgangen til underverdenen, hvor han var født vejkendt og kunne færdes med bind for øjnene. Han satte ikke videre pris på det, men den vej blev hans viden ved at udvide sig; han var dus med fattigmand ved første øjesyn og kendte hver hyttes triste historie. Og alt hvad han så og hørte blev til et langt kvæde om den samme evige higen og de samme nederlag. Han grundede ikke over det, men det gik ham nedslående i blodet, tog overmodet af hans sind og den friske spænding. Når han lagde hovedet til puden og sov ind, blev blodets banken i hans øre til et endeløst trådd af trætte skarer, der gik rundt og rundt i deres blinde famlen efter en vej ud til lyset og lykken. Hans bevidsthed fik ikke fat i det; men det lagde sig afkræftende over hans dag også.

Borgernes lag vedblev at være en fremmed verden for ham. De fleste var forarmede som kirkerotter men dækkede behændigt over det og lod ikke til at have anden higen end den at bevare skinnenet. „Penge!“ sagde mester Andres – „her er kun én tikrone blandt byens mestre, og den flytter sig fra hånd til hånd. Når den opholder sig for længe hos én, går alle vi andre i stå.“ Manglen på driftsmidler hang forkomment over dem, men så pralede de af reder Monsens penge – her var dog rigmænd i staden! Ellers holdtes de oppe af hver sit, en havde sendt skotøj så langt bort som til Vestindien, en anden lavet brudesengen til selve borgmesterens datter; de hævdede sig som klasse ved at se med foragt ned på almuuen.

Pelle havde ærlig og redelig sat sig for at gøre vejen med,

• 404 •

smile opad og vende den hårde dom nedad, smygte sig frem som Alfred. Men kræfter arbejdede den anden vej i dybet af ham og stødte ham bestandig tilbage hvor han hørte hjemme. Hans kamp med gadedrengene hørte op af sig selv, den var så meningsløs, han gik ud og ind i hjemmene, og drengene blev hans kammerater efterhånden som de nåede konfirmationen.

Gadedrengene lå i uforsonlig krig med dem der gik i beta-lingsskole, *grisene* kaldtes de efter trugtet de bar på ryggen. Pelle havde været mellem dobbelt ild, men taget hånen og skoserne oppe fra med Lasses sind, som noget der nu engang hørte til. „Somme er født til at byde, andre til at lyste,“ som Lasse sagde.

Men en dag langede han ud efter en af dem. Og da han først havde syltet postmesterens søn så der ikke var ren plet på ham, opdagede han at han havde noget udestående med alle fimmandssønnerne – også uden at de behøvede at hane ham. Der udløstes noget i hænderne ved at plante dem i ansigtet på sådan en fyr, der var et eget velvære forbundet med at træde de pæne klæder i skidtet. Når han havde tampet en af „grisene“ var han altid i godt humør, og jo ved tanken om, hvor Far Lasse ville korse sig.

En dag mødte han tre latinskoletrænge, de kastede sig straks over ham og tampede Løs med deres skolesager; der var tak for sidst i hvert slag. Pelle havde fået ryggen mod muren, han værgede sig med sin buksrem men kunne ikke klare sig; så satte han et kraftigt spark i underlivet på den største af drengene og stak af. Drengen kastede sig om på jorden og lå og skreg, oppe fra enden af gaden så Pelle de to andre tumle med ham for at få ham på benene. Selv havde han et blodud-derløbent øje.

„Har du nu slået igen din halvbror?“ spurgte unge mester.
Nej! Pelle var bare kommet til at falde og slå sig.

Om aftenen drev han ned på havnen for at se damperen gå og tage afsked med Peter. Han var i dårligt humør, forudfølelsen af et eller andet ondt lå tyngende over ham.

Henne ved damperen var der fuldt af mennesker, over rælingen hang en del nybagte svende fra denne omgang – alle de

modigste; resten var allerede søgt over i andre enhæver, var blevet landpostbude eller gårdskarle. „Der er jo ikke brug for os i faget,“ sagde de mismodigt idet de sank. Det var svendestrykket fra hånden og så rejsaus! ny læredreng over hele linjen. Men disse her ville over til hovedstraden og arbejde videre ved faget. Byens hundreder af læredreng var der og råbte hurra hver øjeblik, det var jo helene der drog ud og erobrede Jylland for dem alle. „Vi kommer bagetter!“ råbte de. „Skaf plads for mig du!“ – „Skaf plads for mig!“

Emil stod henne ved skuret blandt nogle andre havnesjovere og så på dem – hans tur var længst forbi. Forbunderen havde ikke haft mod til at flyve ud, han gik nu landpost på sydlandet og lappede skotøj om natten for at leve. Nu stod Peter deroppe, Jens og Pelle stod nedenfor og så beundrende op til ham. „Farvel du Pelle,“ råbte han. – „Hils Jeppe at han kan kysse mig på mandag!“

En og anden mester spankede om dernede for at passe, at ingen af byens læredreng stak af.

Jens imødeså vel den tid da han selv stod på bar bakke. „Send nu din adresse,“ sagde han. „Og så skaffer du mig noget derovre.“

„Og mig også!“ sagde Pelle.

Peter spyttede: „Prøjs, det var lidt sur søbe – det kan I tage med hjem til Jeppe og sige tak for mad! Men hils mester Anders ordenligt! Og så kommer I når jeg skriver – der er ikke noget at gå og glo efter i dette hul.“

„Lad nu ikke sjojalisterne æde jer!“ råbtes der op til de bortdragende. Ordet socialist var på alles læber i denne tid, men ingen vidste hvad det betød – det brugtes som skældsord.

„Kommer de til mig med deres koglerier, så får de på snuden!“ sagde Peter rask. – Så gik damperen – de fik det sidste hurra fra den yderste mole. Pelle kunne gerne have kastet sig i søen, sådan higede det i ham efter at slippe bort fra det hele.

Så fulgte han med strømmen hen over havnepladsen til cirkusstøtten. På vejen fangede han noget af et ordskitte, der fik det til at hede ham om ørerne. Det var to borgere der gik og talte.

„Han skal nok være blevet sparket, så han brækker blod,“ sagde den ene.

„Ja det er forskrækkeligt med dette pak! Forhåbenlig bliver der taget hårdt på lømlen.“

Pelle dukkede sig og gled bag om reket hen til åbningen, der stod han hver aften og tog det hele ind gennem lugten. Råd til at gå ind havde han ikke, men der lod sig opfange en del af herligheden, idet forhængeret løftedes til side for efterfølger. Albinus kom og gik efter forgottefindende – som altid når der var gøglere i staden; han var kendt med dem næsten før han så dem. Når han havde set et rigtigt kraftstykke, kom han krybende ud under lærredet for at vise kammerterne, at han også kunne. Han var rigtig i sit es, gik på hænderne ad den smalle bolværksløber og lod kroppen hænge ud over vander.

Pelle havde mest lyst til at gå hjem og sove sig fra alting; men så kom der et lykkeligt par imod ham, en kvinde der trådte dansetrin og holdt en ung genert arbejder fast under armen. „Du Hans,“ sagde hun – „det er ham Pelle, som er skyld i, at vi to hører sammen.“ Så lo hun højt i sin glæde, og Hans rakte smilende Pelle hånden. „Tak for det,“ sagde han.

„Ja det var det ladedgilde,“ sagde hun. „Havde jeg ikke haft danseskoene i orden, så var Hans fløjet væk med en anden, du!“ hun tog Pelle i armen. Så gik de, inderlig lykkelige ved hinanden, og Pelle fik lidt kådhed op i sig igen. Han kunne dog en og anden kraftkunst han også.

Næste dag var Pelle lånt over til Bager Jørgen for at ælte dej, bageren havde på kort varsel fået en stor bestilling skorrøkker til „Tre Søstre“.

„Lad se I rubber jer!“ råbte han hvert øjeblik til de to drenge, der havde fået strømperne af og stod og trådte oppe i det store ælterrug, med hænderne om listen der var slået under bjælkerne. Bjælkeofret var sort af trøske; em og støv og snavset dej flød ned ad væggene som en slimet masse. Når de hang sig for meget i listen, råbte bageren op til dem: „Læg kun hele vægten i til bunds i dejen med jer – så får I fødder som skønjomfru! Der bliver ikke mange ligtorne siddende når vi er færdige.“

Søren gik for sig selv med sænket hoved som altid, nu og da sukkede han. Så puffede Gamle Jørgen til Marie, og de lo

begge. De stod tæt ind på hinanden, når de rullede dejen ud mødtes hænderne, de lo og gantedes i et væk. Men den unge så dem slet ikke.

„Ser du da ikke?“ hviskede moderen til ham og stødte ham hårdt i siden; hun havde bestændig sine arrige øjne henne ved de to.

„Å lad mig være,“ sagde sønnen blot og flyttede sig lidt fra hende. Men hun fulgte ham:

„Gå dog ned og tag på hende, som hun kræver det! Hvorfor tror du vel, hun sætter brystet så stærkt frem? Tag på hende du! Lad hendes hofter følge dine hænder, og verp den gamle til side!“

„Å lad mig være!“ sagde Søren og flyttede sig trætt.

„Forladiet, du lokker far til synd – du ved hvordan han er! Og hun styrer sig ikke ret meget længer, nu hun har krav på at få sin del i tingen. Vil du have alt det siddende på dig? Gå dog ned og tag om hende! Så hende hvis du ikke kan lide hende – men lad hende føle du er et mandfolk!“

„Nå bestiller I noget?“ råbte Gamle Jørgen op til dem og vendte sit smilende ansigt bort fra Marie. „Træd kun til, dejen skal nok trække usundheden af kroppen! Og du Søren – lad se du rubber dig!“

„Ja lad se du rubber dig – stå ikke der som et drog!“ vedblev moderen.

„Å lad mig være! Jeg har ikke gjort nogen noget, så lad mig være.“

Pøj – den gamle spyttede efter ham. „Er du et mandfolk – lader andre overgrænse din kone? Hun må tage til takke med en gammel gigtvag stakkel – pøj! Men måske du er et kvindfolk du også? Jeg fødte engang en tøs, jeg vidste ikke rettere end at hun døde – men måske det er dig? – Ja læg kun ørerne ad nakken!“ råbte hun til de to drenge – „det der går for sig her, har I aldrig før oplevet. Det er en søn det, som lader sin gamle far ene om alt arbejdet.“

„Nå, kan I få fortgang på det!“ råbte Gamle Jørgen muntert.

„Mor står vel ikke og fordrejer hovedet på ungersvendene?“ Marie slog en klangfuld latter op dernede.

Jeppe kom og hentede Pelle. „Nu skal du på rådhuset og

have roting," sagde han da de kom ind på værkstedet. Pelle blev askegrå.

"Hvad har du nu lavet igen!" sagde mester Andrés og så trist på ham.

"Ja og vor kunde tilmed," sagde Jeppe. "Det er vel forfjenti!"

"Kan far ikke gøre noget for at afbøde det?" spurgte unge mester.

"Jeg har tilbuddt, at Pelle skulle få en ordenlig dragt prygl her på værkstedet i adjunktens og sønnens overværelse. Men adjunkten sagde nej. Han ville gå rettens vej."

Pelle sank helt sammen. Han vidste hvad det betød, når en fattig dreng kom på rådhuset og blev brændemærket for livstid. Hans hjærne søgte fortrivlet efter udveje. Der var kun en – døden. Han kunne liste spanderemmen op under blusen og gå ud på det lille hus og hænge sig. Han hørte en enstonig lyd, det var Jeppe der holdt forsamlingstale, men ordene hørte han ikke; hans sjæl havde allerede begivet sig ud i døden. Da lyden holdt inde, rejste han sig stille.

"Hvad? hvor skal du hen?" før Jeppe op.

"Ud i gården" – han talte som en søvngænger.

"Skal du have spanderemmen med derrud mossen?" Jeppe og unge mester vekslede talende blikke. Så kom mester Andrés hen. "Du er da ikke dum?" sagde han og så Pelle dybt ind i øjnene. Så gjorde han sig i stand og gik i byen.

"Pelle din halvsvatan," sagde han da han kom hjem – "nu har jeg løbet fra Herodes til Pilatus og fået det ordnet således, at du slipper med at bede om forladelse. Kl. ét må du gå op på latinsskolen. Men overlæg hvad du vil sige i forvejen, for hele klassen skal overvære det."

"Jeg skal ikke bede om forladelse!" Det brød ud af ham som et skrig.

Mester så dvæglende på ham: "Det er der jo ingen skam i – når man har handlet galt."

"Jeg har ikke handlet galt. De begyndte først, og de har længe smædet mig."

"Men du slog, Pelle, og det må man ikke på de fine; de har en lægeattest som kan gøre det helt af med dig. Omgås

din far byfogden dur? De kan gøre dig zerejløs for resten af dit liv – jeg tror du skulle værlge den mindre ting."

Nej Pelle kunne ikke. "Så må de hellere piske mig," sagde han sammenbidt.

"Nå ja, så er det kl. 3 på rådhuset," sagde mester kort og blev rød om øjnene.

Pludselig følte Pelle, hvor ondt hans stædighed måtte gøre unge mester, der halt og syg som han var havde rent byen rundt for hans skyld. "Jo jeg skal nok –" sagde han – "jeg skal jo nok!"

"Ja ja," svarede mester Andrés stille – "for din egen skyld altså. Og så tror jeg du skulle lave dig til nu."

Pelle drev af sted; det var ikke hans agt at bede om forladelse, så han havde god tid. Han befandt sig i en døds, inden i ham lå athing dødt. Tankerne fangede interesseret alle ligegyldigheder ind, og blev ved at dvæle ved dem som galdt det at holde noget hen med snak – Den gale urmager gik ned ad gaden med sin sandsæk på nakken, de trynde ben valkede under ham. "Jeg skulle hjælpe ham at bære," tænkte Pelle ydmygt mens han gik videre – "jeg skulle hjælpe ham at bære."

Alfred kom spaserende oppe i gaden, han havde lapesjok og handker skønt det var midt i arbejdstiden. "Når han nu ser mig, drejer han ned i smøgen ved kulhandlerens," tænkte Pelle bittert. "Skulle jeg ikke bede ham om at gå med og tale min sag? – han er så anseligt! Og han skylder mig penge for et par forsålinger."

Men Alfred styrede lige løs på ham. "Har du ikke set Albinus – han er forsvundet?" spurgte han; det så ud som røre der sig noget i hans slikkede ansigt. Han stod og sugede på overskægget, lige som de fine, når de grundede over noget.

"Jeg skal hen på rådhuset," svarede Pelle.

"Ja det ved jeg nok – du skal piskes. Men ved du ikke noget om Albinus?" Alfred havde trukket ham med ind i kulhandlerens port for ikke at blive set i hans selskab.

"Jo Albinus, Albinus" – der dæmrede noget i Pelle. Sådan hed jo – "Vent lidt han – han er vist rømt bort med cirkus. Det tror jeg nok!" Så gjorde Alfred omkring og løb – løb i sit pæne tøj!

Visst var Albinus rømt, Pelle forstod så udmærket det hele. Han havde i aftes listet sig om bord i Ole Hansens jagt, som i nattens løb skulle føre gøglerne over til Sverig – og skulle nu til at leve et herligt liv i det han havde lyst til. Røomme det var den eneste klare udvej til livet; før Pelle vidste af det stod han nede på havnen og stirrede på et ophugget skib. Han gav sig tilskyndelsen i vold og gik rundt og forhørte om skibsløjlighed, men der var ingen.

Han sad nede på beddingen og legede med en spån i vundet. Den var fuldrigget skib, og Pelle gav den lading ind; men hvergang den skulle lægge ud kæntruede den, og han måtte laste den påny. Rundt om arbejdede tømre og stenhuggere på forberedelser til den ny havn; og derhenne lidt for sig selv stod Kraften og arbejdede, som sædvanlig med nogle mennesker hængende over sig; de stod og gloede i uhyggelig forventning om at der skulle ske noget. Pelle fornam det selv som noget skæbnsvangert, mens han sad og skvulpede i vandet for at drive sit skib udad; han ville have taget det som en åbenbaring af livets helligste princip, om Jørgensen havde givet sig til at rase vildt for hans øjne.

Men stenhuggeren lagde blot hammeren for at trække brændevinsflasken frem under stenen og tage sig en slurk; ellers stod han spændt over graniten så støt, som var der ikke andre magter i verden end den og han. Han så ikke de folk der stod i måbende venten, med skoene fulde af lettelse, parat til at fordufte ved det mindste ryk fra hans side. Han hug så luften sukkede, og når han rettede sig gik hans blik ud forbi dem. Efterhånden havde Pelle samlet alle forventninger på denne ene, der bar byens had uden at blinke og gik pønsende ind i alle dens gåtremål. Han blev en ladt mine for drengens fantasi; her stod man og vidste ikke om den var stukket an, i et nu kunne det hele ryge i luften. Han var en vulkan, i kraft af hans nåde bestod staden fra dag til dag. Og stundom lod Pelle ham ryste sig lidt – just så meget at det hele ravede.

Men nu var der tilmed en hemmelighed mellem dem – Kraften var også blevet straffet for at have forgrebet sig på de fine! Pelle var ikke sen til at uddrage konsekvensen – stod der ikke allerede en borgermand opstillet og betragtede hans leg?

Han var noget af en samfundsskræk han også. Kanske sluttede han sammen med Kraften, og så skulle der ikke blive meget til rest af staden. Om dagen ville de holde sig skjult oppe i klipperne, men om natten kom de ned og plyndrede byen. Kun alle dem der havde blodsugget sig deres til, slog de ned over; folk gemte sig i kældre og på lofter, når de hørte at Pelle og Kraften var i opmarsj; den rige reder Monsen hang og dingledede i kirkespiret til skræk og advarsel for alle. Men de fattige kom tillidsfulde som lam og åd af deres hånd. De fik alt hvad de ønskede sig, og så var fattigdommen ude af verden, og Pelle kunne uden nogen følelse af svig vende sig mod sin lysse vej opad.

Hans blik faldt på havnevagtens ur, klokken var snart tre. Han sprang op og så sig rådvild om – ud over søen og ned i havnens dybe vand stirrede han for hjælp. Manna og hendes søster, de ville foragteligt vende den æreskændede Pelle ryggen og aldrig se til ham mere. Og folk ville pege – eller blot se og tænke: Se der går han som blev pisket på rådhuset! Hvor han kom hen i verden, ville dette følge ham som en skygge, at han som barn var blevet pisket – sådan noget hang usynligt over sit menneske! Han kendte piger og karle og gamle fåmælte mænd, som kom til Stengården fra egne, hvor ingen anden havde været. Helt ukendte kunne de komme, men var der noget med deres fortid, så rejste det sig alligevel bag dem og gik hviskende fra mund til mund.

Han flakkede fortvivlet rundt i sin hjælpeløshed og kom i sin flakken hen til stenhugger Jørgensen. „Nå,“ sagde Kraften og lagde hammeren – „du har nok lagt dig ud med storborgerne. Tror du nu også du kan holde ørerne stive?“ Så greb han hammeren igen. Men Pelle fandt sin retning og løb tungt pustende mod rådhuset.